

ВЪЛКЪТ В КИТАЙСКАТА И В БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Джан ЯНЮИ

Пекински университет за чужди езици

E-mail: carolchan7474@gmail.com

THE WOLF IN THE CHINESE AND BULGARIAN LITERATURE

Zhan YANYI

Beijing Foreign Studies University

E-mail: carolchan7474@gmail.com

ABSTRACT: The image of the wolf in both the Bulgarian and Chinese literature is one of the most complicated and multifaceted animal symbols. Its dualistic nature can be seen in many examples: it was once worshiped as the wolf god, wolf totem and the clan's ancestor, but was also the symbol of ingratitude or evil forces; it is at the same time playing the roles of "the big bad wolf" in fairy tales and the spokesman of the ecological deterioration. Cunning as well as loyal, cruel but brave, both thankless and grateful – different, or even contradictory characteristics coexist in this animal. But despite the changes, this image never leaves the spiritual world of humanities. The portrayal of the wolf holds significant importance in literature traditions of almost all nationalities around the world, as well as reflecting ongoing social and cultural transformations.

The literary image of the wolf in both Bulgarian and Chinese cultures has gone through drastic changes throughout both civilizations' evolution. This article selects and analyses the most representative literary works from different historic periods as examples to present the image of the wolf in Chinese and Bulgarian literature.

The main goal of this work is to clarify how the literary image of the wolf evolved in two different cultures, improving the practical understanding of the interrelated ideas, as well as assisting and supporting further research efforts in the field of Bulgarian-Chinese literary studies.

KEYWORDS: Chinese literature, Bulgarian literature, the image of the wolf.

1.1 Вълкът в китайската литература

Митовите заемат важно място и представляват голяма част от китайската литература, може да се каже, че китайската култура се поражда от митовите на предците.¹ По тази причина вълкът, възприеман като животно, е често срещан в китайските митове. Що се отнася до народните приказки, той е предимно положителен персонаж.

Нека разгледаме следния пример: Вълкът се споменава в народните приказки на тюркския юнак Хан 乌可思町汉 (Укстин, пр. мой – Дж. Я.). Когато хората са в смъртна опасност по време на война, винаги се появява вълкът, за да им донесе победа.²

Друг пример за вълка, представен като изцяло положителен персонаж, намираме в „Шъдзин“ (традиционен превод „Книга на песните“):

“狼薨其尾，载跋其胡。公孙硕肤，德音不瑕。”

„Вълкът е стар, когато върви, стъпва на плътта на шията си; когато отстъпва, стъпва на опашката си. Въпреки че е дебел, добродетелен е, въпреки че има шкембе, има и широко сърце.“³ (прев. мой, Дж. Я.).

Ето какво казва Джу Си (1130 – 1202 н. е., прочут китайски патриот, философ, поет, педагог и литератор) в книгата си „Шъдзи Джуан“ („Трактат за изследване на „Шъдзин“): „Поемата описва стария дебел вълк, който трудно напредва и отстъпва. Това е метафора за Джоу Гун (изтъкнат китайски политик, идеолог, стратег и педагог от времето на династията Си

¹ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月。(TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013.)

² 《通典》卷一九七《突厥上》

³ 《诗经·狼跋》

Джоу), който е обиден, когато е регент, но още се справя с работата си и общува с хората чрез добродетелно и правилно отношение.”⁴

Но по време на консолидирането на нацията преобладаващата култура – земеделската, придобива по-силно и по-стабилно влияние. Тя е типологически различна от номадската култура – племената имат относително по-самостоятелно съществуване и по-мирен живот, почти не се налагат сражения с други племена, а природата вече е далеч по-опозната. В тази връзка положителното остойностяване на вълка постепенно пропада, а отрицателните му страни започват да се изтъкват по това време. Става въпрос приблизително за времето от династията Тан до династията Юан. В този период тюрките започват да придобиват мощ и да взимат първенство, съществуват повече конфликти с главния народ Хан.⁵

Заради своите кръвожадност и жестокост вълците стават „зловещи животни“ и винаги се свързват със „злодеянията“ на чужди народи с вълците, тотем на повечето чужди номадски народи.⁶ От редица епически юнашки произведения вълците постепенно стават символ на северните чужди народи, с които народът Хан винаги има конфликти и често влиза във войни. Например в лирическите произведения „Гу фен – Си шан Лиенхуа шан“ („Поезия, писана в класически стил – Разходка на Запад за изкачването на планината Лотос“, прев. мой, Дж. Я.) се пише:

俯视洛阳川，茫茫走胡兵。

流血涂野草，豺狼尽冠纓。

*Когато гледах от небето,
видях варварски войници надолу.*

Навсякъде са по речната долина Луо 'йан.

Близко до града –

армия от хора и бяха навсякъде.

Кръвта на хората ни почервени моравата.

Но вълците

с червени шапки на хански водачи,

те танцуваха и празнуваха за победата си

върху червената трева, почервенели от кръвта.

(прев. мой, Дж. Я.)

Като земеделската култура, винаги търсеща мира и стабилността на живота, философията на живота на хората в древния Китай постепенно става умерена. И поради все по-строгите канони, феодалната дисциплина и социалните правила преобладаващата идеология на обществото стават подчинението и търпението. Известно е, че литературата е художествено изражение на вътрешния духовен свят на хората. Феодалните канони стават все по-строги, като в същото време все по-силно и по-директно оказват влияние върху литературата (можем да кажем дори я „притискат“). Творбите с непокорен дух постепенно са забравени, а авторите им са обвинявани в действия срещу властта или в богохулство. Затова, както е споменато по-горе, вълкът като символ на дива непокорност, непримиримост и свобода е прогонен от доминиращата култура през феодалния период на Китай.

След династията Сун в древната китайска литература вече е установен характерът на символа на вълка.⁷ Един от най-представителните образи на вълка е „Вълкът Джоншун“. Образът на „Вълкът Джоншун“ първо става популярен в народните приказки и малък брой

⁴ 朱熹：《诗集传》（南宋）

⁵ 王家宝：论《野性的呼唤》与《狼图腾》中的动物意象对比，载《今日科苑》（Modern Science），2010年6月，第181页。

⁶ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月。（TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013.）

⁷ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月。（TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013.）

фолклорни произведения от други жанрове. По време на династията Мин той навлиза и става широко разпространен и в авторските произведения. Повечето от образите на вълка са преработени от фолклора и народните приказки до романи, пиеси, Задзю (поетични драми, предимно процъфтяващи през династията Сун и Юан), Юанбън (поетични музикални драми, популярни предимно през династията Дзин) и т.н.⁸ От тях най-известният текст е историята, писана от Ма Джонси. Главните сюжетни линии на историята са, както следва:

В планината Джуншан един вълк бил изгонен от ловец и се срещнал с господин Донгуо, който бил последовател на моизма (едно от традиционните философски учения, което поддържа философията да се обича всичко в света и никога да не се стига до конфликти или войни). Вълкът помолил господин Донгуо да го спаси. Следвайки философията на Моизма, той се договорил и скрил вълка в чантата си. Но когато вълкът излязъл, бил много гладен и искал да изяде господин Донгуо, който, бидейки последовател на Моизма, следвало да се жертва заради любовта към всичко в света. Господин Донгуо го помолил и поспорил с него. За щастие, с мъдростта си и с помощта от другите, той убил вълка най-сетне.^{9,10}

Ролята на „Вълка Джоншан“ е популярна. Неговата неблагоприятност става пословична в китайската литература. По-късно и други литературни произведения добавят и все по-силно утвърждават най-разнообразни „лошавини“ на вълка. Така например в „Лиаоджай Джъи“ (Сборник от странни истории, събирани от Пу Сунлин по време на династията Цин) вълците са символ на хитрост, алчност и жестокост. Вълкът дори е използван като метафора за корумпирани чиновници и служители, за гневна мащеха и т.н. Тан Юн обобщава: „Може да се каже, че от този период нататък символът на вълка вече е утвърден и дълбоко вкоренен.“¹¹

Като повратна точка за символиката на вълка в китайската литература можем да приемем периода на Модерен Китай (Историята на Китай от 1919 г. до днес се разделя на два периода: от 1919 г. до 1949 г. е Модерен Китай, а от 1949 г. до днес – Съвременен. Така се наричат и съответните периоди в сферата на литературата, музиката, изкуството и т.н. – бел. моя – Дж. Я.). Ето какво казва по този въпрос професор Тан Юн в своята статия: „Потискането на човешките природа и дух се показва и в литература... Когато потискането се натрупва до такава степен, която причинява избухването на литературната революция, се случва Движението от 4-ти май (Антиимпериалистическо, антифеодално, политическо и културно движение от 4-ти май 1919 г., появило се под влиянието на Октомврийската революцията в Съветския съюз и ръководено от интелектуалците, изповядващи комунистическа идеология). Движението от 4-ти май може да се смята като завръщане на вълците персонажи/характери в китайската литература.“¹²

Китайската литература след Движението от 4-и май напълно отразява спецификите на Модерен Китай – турбулентност, противоречие, борба и болка. От китайската литература в този период изтъкнати са творбите на Лу Сюн. Съществува дори поговорка, която гласи, че “鲁迅是喝狼奶长大的。” („Лу Сюн е отхранен с вълче мляко.“ – прев. мой, Дж. Я.). Тук „вълче мляко“ значи западната култура, като този израз е често използван до днес. Лу Сюн сам е писал за влиянието на западната култура върху творбите си¹³, което е очевидно за читателите. Точно

⁸ 林继富：文化流程中的中山狼，载《华中师范大学学报》（哲学社会科学版）第36卷第三期，1997年5月（Journal of Central China Normal University (Philosophy and Social Sciences, Vol 36, No 3, May 1997)。

⁹ 马中锡：《中山狼传》（明）

¹⁰ Търсете оригиналния текст в приложението.

¹¹ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月。（TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013.）

¹² 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月，第18页。（TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013, p.18）

¹³ 鲁迅：“当时大约所仰仗的全是先前看过的百来篇外国作品和一点医学知识”，《我怎么做起小说来》，1933年6月。

поради западното влияние той често използва вълците като символ в творбите си, изтъквайки техните дивост, непокорност и свобода.

В повестта „Дневникът на един луд“ срещаме следното:

“他们是只会吃死肉的！——记得什么书上说，有一种东西，叫“海乙那”的，眼光和样子都很难看：市场吃死肉，连极大的骨头，都细细嚼烂，咽下肚子去，想起来也叫人害怕。“海乙那”是狼的亲眷，狼是狗的本家。”¹⁴

„Те ядат само мърша! – Помня, това беше написано в една книга, че има такова животно, което се казва „хиена““. С грозен външен вид и поглед е и винаги хапва отпадъци и разваленото месо, дори най-големите кости ги дъвче внимателно... колко е изплашена. Тази „хиена“ е роднина на вълка, и вълкът е праотец на кучето...“ (прев. мой, Дж. Я.)

„Дневникът на един луд“ е първата повест, написана на народен китайски език. В повестта за пръв път се изтъкват и критикуват отрицателните специфики на феодалния социален режим (феодалния социален режим, който „изяжда“ човека – 封建制度“吃人”的本性, прев. мой, Дж. Я.) в литературата. По тази причина повестта се разглежда като начало на новата революционна литература.

В откъса може лесно да се види омразата на Лу Сюн към хиената – въпреки че тя е роднина на вълка, нито тя, нито кучето могат да се сравняват с вълка, защото вълкът (по принцип) не яде мърша и не се подчинява на заповедите на хората. Тук в повестта хиената е един от символите на феодализма. Въпреки че в традиционна китайската култура вълкът е символ на сила, която изяжда човека, тук Лу Сюн не използва вълка, защото според него вълкът е непокорно животно.

В повестта „Дневникът на един луд“ вълкът за пръв път се появява в китайската нова литература, а оттук насетне вълкът все по-често ще присъства в творбите на Лу Сюн.¹⁵ Неговите почит и симпатия към вълка може да се видят и в друга негова творба – „Самотният човек“:

“忽然，他流下泪来了，接着就失声，立刻又变成长嚎，像一匹受伤的狼，当深夜在旷野中嚎叫，惨伤里夹杂着愤怒和悲哀.....”¹⁶

„Внезапно той проля сълзи, после започне да плаче, докато се задуши от сълзи, но след това веднага започна да вика като ранен вълк, който вие на широкото поле през нощта с рана в сърцето си и с гняв, и с горест...“ (прев. мой, Дж. Я.)

“我快步走着，仿佛要从一种沉重的东西中冲出，但是不能够。耳朵中有什么挣扎着，久之，久之，终于挣扎出来了，隐约像是长嚎，像一匹受伤的狼，当深夜在旷野中嚎叫，惨伤里夹杂着愤怒和悲哀。”¹⁷

„Вървя твърде бързо, сякаш бягам от някакви тежки неща, но не мога. Нещо се бори в ушите ми дълго време. След още по-дълго време то напуска борбата – не е ясно, но е като вой на ранен вълк, който вие на широкото поле през нощта с рана в сърцето си, и с гняв, и с горест...“ (прев. мой, Дж. Я.)

И в тези откъси вълкът олицетворява героя на повестта, който самотно се скита из полето виещ и ридаящ. Но според професор Тан Юн вълкът в повестта „Самотният човек“ не само е възплъщение на героя, а също така и на самия Лу Сюн: „Може да се каже, че характерът на вълка е най-близък до характера на Лу Сюн, който е непримирим, самотен и отмъстителен. Тези характеристики до известна степен се дължат на епохата, в която китайската култура е на прехода от традиция към модерност. Като авангард на промяната, Лу Сюн изглежда

¹⁴ 鲁迅：《鲁迅文集》[M]，哈尔滨：黑龙江人民出版社，2001：21。

¹⁵ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月，第19页。(TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013, p.19)

¹⁶ 鲁迅：《鲁迅文集》[M]，哈尔滨：黑龙江人民出版社，2001：302。

¹⁷ 鲁迅：《鲁迅文集》[M]，哈尔滨：黑龙江人民出版社，2001：320。

като „лудия“, и също като вълка – сред стадо кучета. Той познава своята дива същност и затова няма търпение да се върне в природата.“¹⁸

От края на 90-те години на XX в. досега броят на творбите с вълча тематика или с вълк като главен герой непрекъснато се повишава, като в същото време те постепенно стават по-популярни. Едно от възможните обяснения за нарастващия брой на тези творби е все по-влошаващата се околна среда и задълбочаването на екологичната криза, провокирани от развиващите се икономика и стопанство. Този въпрос не съществува само в Китай, а е универсален проблем на модерното общество. Така, под известно влияние на западната еколитература, се ражда китайската еколитература, от която тук ще споменем „**Запомням вълците**“ от Jia Pingwa (Дзия Пин’уа) (《怀念狼》-贾平凹) и „**Вълчи тотем**“ от Jiang Yan (Дзиан Жун) (《狼图腾》-姜戎) .

„**Запомням вълците**“ е сочена като най-представителната творба на китайската еколитература. Произведението не просто се радва на огромен читателски интерес, но така също е обект на изследване от страна на академичните кръгове. В този роман писателят не само обръща внимание на екологичните проблеми, но така също философски разсъждава за това как човекът вече е унищожил баланса на човечеството с природата, развивайки неимоверно икономиката. Както споделя авторът в едно интервю: „Точно поради факта, че вълкът за дълго време е бил представян като зъл и жесток образ и като такъв се е затвърдил в мисленето на хората, той става най-фолклорната и най-символистичната фигура на моите метафори. Човекът става човек чрез борбата срещу вълците, и ако вълците изчезнат от света, човекът ще чувства силен страх, самота, унижение и слабост. Утвърждавам вълците, за да утвърдя истинския живот, героите и баланса на този свят...“¹⁹

Можем да разглеждаме издаването на „**Вълчи тотем**“ като връхна точка в развитието на образа на вълка в китайската литература не само заради големия брой академични обсъждания и дискусии, а така също и поради факта, че се превръща в най-популярната творба за вълци в Китай в ново време.²⁰ Романът е успешен както в специализираните научни и академични среди, така и като продукт (като бизнес стратегия). Само през първата година след издаването му вече са продадени 550 хиляди копия на „**Вълчи тотем**“, а броят на академичните изследвания върху романа нараства всяка година. Фигурата на вълка във „**Вълчи тотем**“ е почти противоположна на традиционната представа – жесток, егоистичен и зъл. Романът го представя като символ на смелост, настоятелност, нежност и дружба, като защитник на свободата и уважението и като пазител на околната среда в пасището. Вълкът тук е интерпретиран като силен и мил, неговите жизненост и дивост фактически поддържат баланса на екосредата на пасището, а като следствие от това – помагат за формирането и на непреклонен характер у хората, обитаващи пасището.

Когато се завръща в новата литература на Китай, вълкът се преоблича, сменя образа си – вместо бъде жесток, безпощаден, неблагоприятен и спекулант, той се антропоморфизира. Характерни за него стават чувствата на гняв, самотност, страдание, горест, също и патриотизъм. Професор Тан Юн смята, че човекът, който не носи характер на животно, не е истински човек: „*Връщането на вълка в китайската литература също представя и връщането към човешката природа.*“²¹

1.2 Вълкът в българската литература

Приказките за животни принадлежат към най-старинните митове и фолклорни произведения. Те водят началото си от антропоморфичните и тотемистичните представи на

¹⁸ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月，第19页 (TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013, p.19)

¹⁹ 蒙阿吉木：“蓝色蒙古的苍狼”，武汉：长江文艺出版社，2012

²⁰ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月，第23页 (TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013, p.23)

²¹ 谭勇：“‘狼’中西文学中的隐形意象研究”，广东技术师范学院硕士学位论文，2013年5月，第19页。(TAN Yong, *A study of wolf's image in Chinese and Western literature*, 2013, p.20)

първобитния човек.²²

Както беше споменато по-горе, възприемането на вълка като Сатана и съществуването на обредността и ритуалите през Вълчите дни важат с пълна сила за случаите, когато става въпрос за приказки и народни умотворения. Вълкът преминава в европейския приказан фолклор като отрицателен, често и глуповат герой. Образът на вълка в българските народни приказки е сложен. До известна степен проявленията му може да се класифицират в следните категории:

1) като глупав хищник, лесно измамван от умната жертва, напр. в приказката „**Глупавият вълк**“ той бива измамен от един умен стар кон;

2) като глупав персонаж, винаги надхитрян от лукавата лисица, като в приказките „**Болен здрав носи**“, „**Кума Лиса кръстница**“ и много други;

3) като персонаж в обикновена глупава отрицателна роля, използвана като контраст на интелигентността, хитростта или смелостта на главния герой, както е в приказката „**Житената питка**“; когато се търси зъл, но глупав образ, той идва в образа на Кумчо Вълчо;

4) в ролята на кръвожадният нападател, който получава своята плячка;

5) като отрицателен пример в образователни и възпитателни материали.

И двете точки 4) и 5) могат да бъдат открити като пример в приказката „**Вълкът и свраката**“ – Вълчо иска да избяга от гората, защото мисли, че никой не го харесва и всички са против него без никаква причина. Но свраката му казва: „*Като отидеш на друго място, ще оставиш ли тука навика и зъбите си? Ако не, никой няма да те харесва, където и да идеш. Навикът ти е лош, а зъбите ти са остри, та затова и всички са против тебе!*“ – тук вълкът е обвинен за своя вреден хищнически хранителен навик.

Съществува и образът на неглупавия вълк, например в приказката „**Вълкът и лисицата на лов**“. Този път лисицата е глупавата, но изглежда, че нашият Кумчо Вълчо рядко сполучва да хване плячката си или пък е виновен за всички злини и пакости. Религиозният тотемен мит се е превърнал в приказка за животни тогава, когато в мита е внесен комичният елемент²³ – вълкът, в ролята си на глупав хищник, е главният смехотворен агент. Очевидно е, че в българската народна литература приказният анималистичен модел запазва основните си символи.

Освен в детската литература, която е формирана под силно западно влияние, в сферата на съвременна българска литература вълкът съществува като персонаж главно в произведения на ловна тематика. Книгата „**Ловни разкази**“ събира образци от ловните разкази на Балканския полуостров. Както е отбелязано в предговора на книгата: „*Техните творби са отражение на ново, съвременно виждане на лова като непосредствено общуване с природата, при което човекът, преди да бъде ловец, насочил пушка срещу животните, е природозащитник – гражданин в истинския смисъл на думата.*“²⁴ В книгата е отделено значително място на българския писател Емилиян Станев.

Емилиян Станев е известен с анималистичните си разкази и повести, които заемат изключително важно място в приноса на писателя за българската литература. Безспорен е фактът, че той отделя голямо внимание на природата, демонстрирайки дълбоки познания, както и безкрайна любов и преклонение пред нея. Тази любов и всеотдайност на Емилиян Станев към природните прелести всъщност е резултат от страстта му към лова, която е наследена още от ранните му години. Както споделя Здравко Сребров (български писател, преводач и литературен критик, събрал „Приказки от български писатели“, 1981), едва десетгодишен Емилиян вече е изкусен рибар, ловец и плувец. Природата за него е една загадка, към която той се завръща във всяка своя творба.

В разказите и повестите на Емилиян Станев много пъти се срещаме с вълка, като например в „**Слънчевото зайче и Вълкът**“, а във „**Вълчи ноци**“ вълците стават главни герои. Както показва заглавието, този разказ предава историята на глутница от пет вълка, обхождащи планини и равнина, които не са яли от шест дни и се борят за оцеляването си. Подобно на българската народна приказка и съвременната детската литература, образът на вълка олицетворява до известна степен човека. Петте вълка имат различни характери – някои описани

²² Котева, Н. *Вълкът в румънската и българската култура. Въведение в темата*. Магистърска теза по балканистика, общо, индоевропейско и балканско езикознание, Софийски университет.

²³ Пак там.

²⁴ Георгиев, Ат., Миклашова-Райска, В. (съст.) *Ловни разкази*, София, 1979.

по-детайлно, други – по-схематично – силният и по външен вид, и по характер водач, злата и лукава вълчица, слабите и малодушни стари вълци и беззникавият вълк. Главният герой на разказа е описан най-изчерпателно.

Още в началото на разказа описанието на външния вид на беззникавия вълк почти два пъти надвишава по обем останалите. Неговите специфични черти са упоритост и твърдост – „Той изостана назад и изаде голите, изсмукани от снега и земята кости, които не утолиха глада му, но все пак залъгаха стомаха му; предпазливост и спокойствие – И понеже гладът не го измъчваше тъй силно, той се държеше благоразумно – бързо и ловко отбягваше зъбите ѝ, не се горещеше, не се дразнеше. И тя го оставяше, защото неговото спокойствие я отблъскваше; инстинкта и опитите на ловеца – Неговият инстинкт му показа, че това нещо е някаква примамка... Той знае от опит, че там, дето минават хора, винаги може да се намери храна.“ (Станев, 1981).

Спецификите на беззникавия вълк съответстват на характера на вълците в примитивното общество и в древното време, когато човек ги възприема като божества или ги носи като тотем. Разликата е, че в съвременната българската литература фигурата на вълка се усложнява и става по-многогранна. В този разказ от Емилиян Станев сред вълците с различни характери се проявява тази фигура, която е едновременно силна и мека, смела и благоразумна, упорита и неустойчива. И в целия разказ авторът детайлно подчертава вътрешния свят на животното и гледа на природата и света през вълчия поглед. Известно че, че писателят Емилиян Станев предпочита да пише за дивите животни. Особено в последните три параграфа светът е описан през погледа на беззникавия вълк и съответства на неговото настроение – „ (...) никога не му отговаряше. Дори ехото мълчеше, сякаш самата планина беше оглушала от зимата“. (Пак там)

Може да обобщим, че вълкът като символ в разказа на Емилиян Станев се превръща в по-събирателен образ. Не като съвършено божество в древността, не като шут в детските приказки, а като многогранна фигура на една човешка роля. Но в разказа при срещата си с човека животните губят – „С изправена козина и подвита между краката опашка беззникавият се върна назад и хукна през сечището, разтреперан от страх...“ Това отношение съответства на реалността, че тези диви, силни и интелигентни животни постепенно губят силата си, при което им се налагат да търсят нов баланс между човешкия свят, природата и себе си.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Георгиев, Ат., Миклашова-Райска, В. (1979)** Ловни разкази. Антология. София: Земиздат. (*Georgiev, At., Miklashova-Rayska, V. Lovni razkazi. Antologiya. Sofiya: Zemizdat.*)
- Йорданов, Ст. (1993)** Бележки върху социалната организация на прабългарите. – В: *Studia protobulgarica et mediaevalia europensia*. В чест на професор Веселин Бешевлиев. Велико Търново. (*Yordanov, St. Notes on the social organization of the Proto-Bulgarians. – V: Studia protobulgarica et mediaevalia europensia. V chest na profesor Veselin Beshevliev. Veliko Tarnovo.*)
- Котева, Н. (2012)** Вълкът в румънската и българската култура. Въведение в темата. Дипломна работа. София: Факултет по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“. Достъпно на: <https://www.slav.uni-sofia.bg/index.php/.../743-koteva?fbclid=IwAR26YtEBMbpmqDEBXdVFicDFOp9i9uNj2ihrHXl6sKfq1XfIEN55KARhh-w> (*Koteva, N. Valkat v rumanskata i balgarskata kultura. Vavedenie v temata. Diplomna rabota. Sofia: Fakultet po slavyanski filologii, SU „Sv. Kliment Ohridski“.* Available at: <https://www.slav.uni-sofia.bg/index.php/.../743-koteva?fbclid=IwAR26YtEBMbpmqDEBXdVFicDFOp9i9uNj2ihrHXl6sKfq1XfIEN55KARhh-w>)
- Станев, Ем. (1981)** Събрани съчинения в седем тома. Т. 1. София. (*Stanev, Em. Sabrani sachenienia v sedem toma. T.1. Sofia.*)
- Wang, Zh. (2012)** 王智慧：“图腾崇拜与宗教信仰：民族传统体育文化传承的精神力量”，载

- 《体育与科学》, 2012 年 11 月第 33 卷第 6 期 (总第 199 期)。(Wang Zh. Totemism and Religious Belief: Spiritual Strength of Traditional Ethnic Sport Culture, Journal of Sports and Science, № 199.)
- Tan, Y. (2013)** 谭勇: “‘狼’中西文学中的隐形意象研究”, 广东技术师范学院硕士学位论文, 2013 年 5 月。(Tan, Y. A study of the wolf's image in Chinese and Western literature.)
- 蒙·阿吉木 (2012)** “蓝色蒙古的苍狼”, 武汉: 长江文艺出版社
- 鲁迅 (2001)** 《鲁迅文集》[M], 哈尔滨: 黑龙江人民出版社
《魏书·高车传》
《周书·卷五十·列传第四十二·突厥》
《国语》卷一《周语》
- 那木吉拉 (2004)** “蒙古、突厥语民族狼鹿神话传说——‘蒙古先民以‘鹿’为图腾, ‘狼’是突厥人的图腾’说质疑”, 载《中央民族大学学报》(哲学社会科学版), 2004 年 3 月第 31 期。
- 殷国明** 《西方狼》, 上海文化出版社, 2005 年。(YING Guoming, Western Wolf, Shanghai Cultural Publishing House, 2015.)
《通典》卷一九七《突厥上》
《诗经·狼跋》
朱熹: 《诗集传》(南宋)
- 王家宝 (2010)** 论《野性的呼唤》与《狼图腾》中的动物意象对比, 载《今日科苑》(Modern Science), 2010 年 6 月, 第 181 页。
- 林继富 (2007)** 文化流程中的中山狼, 载《华中师范大学学报》(哲学社会科学版)第 36 卷第三期, 1997 年 5 月 (Journal of Central China Normal University (Philosophy and Social Sciences, Vol 36, No 3, May 1997)。
- 殷国明 (2005)** 马中锡: 《中山狼传》(明)
狼性与二十世纪中国文学(下) [J]. 社会科学. 2005, 1: 110.